

INFORMACIJA O AKTIVNOSTIMA NA REALIZACIJI MJERA ZA UNAPREĐENJE ENERGETSKE EFIKASNOSTI U SEKTORU PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE

Uvodne napomene

Važeća planska dokumenta za sektor industrije i sektor energetske efikasnosti prepoznaju potrebu za uspostavljanje finansijskih mehanizama podrške za uvođenje inovativnih rješenja i novih tehnologija koje će dovesti do poboljšanja energetske efikasnosti i povećanja upotrebe dostupnih izvora obnovljive energije od strane kompanija.

Naime, **Akcionim planom energetske efikasnosti za period 2019-2021**, sektor industrije je prepoznat u okviru jedne od prioriteta mjera koja se odnosi na iznalaženje mogućnosti za podršku ovom sektoru u cilju unapređenja energetske efikasnosti kroz primjenu modernih tehnologija i rješenja, a što u značajnoj mjeri može da podstakne inovacije, zapošljavanje i ekonomski rast. Značajne uštede energije i smanjenje izdataka mogu se ostvariti kroz realizaciju relativno malih investicija za primjenu energetski efikasnih tehnologija, kao i kroz organizaciona unapređenja procesa u kompanijama.

Takođe, shodno definisanim prioritetima u okviru dokumenta **Industrijska politika Crne Gore 2019-2023**, između ostalog, u okviru mjere „Podsticanje razvoja zelene ekonomije“ planirano je sprovođenje programskih aktivnosti za realizaciju mjera energetske efikasnosti i povećanje učešća obnovljivih izvora energije.

Realizacijom planiranih mjera bi se u značajnoj mjeri doprinijelo daljem razvoju zelene ekonomije, kao i unapređenju poslovanja u sektoru industrije.

Imajući u vidu planirane mjere/aktivnosti, Ministarstvo ekonomije je u okviru projekta IPA 2014 *“Unapređenje poslovnog okruženja i konkurentnosti privatnog sektora u Crnoj Gori (BESME)”*, obezbijedilo tehničku podršku za izradu odgovarajuće analize potencijala kompanija na nivou sektora prerađivačke industrije za unapređenje energetske efikasnosti sa odgovarajućim preporukama za implementaciju.

Na osnovu sprovedene analize konsultant je u junu 2020. godine sačinio Izvještaj kojim je obuhvaćeno 12 kompanija iz sektora prerađivačke industrije, a koji je poslužio kao osnova za pripremu predmetne Informacije o aktivnostima na realizaciji mjera za unapređenje energetske efikasnosti u sektoru prerađivačke industrije.

U nastavku su date opšte informacije o projektu, informacije o planiranim i realizovanim aktivnostima, kao i preporuke za definisanje daljih koraka u okviru projekta.

Opis projekta i pregled projektnih aktivnosti

U cilju realizacije pripremnih aktivnosti na unapređenju energetske efikasnosti u sektoru prerađivačke industrije Ministarstvo ekonomije je sredinom 2019. godine, u saradnji sa Privrednom komorom, obezbijedilo odgovarajuću tehničku podršku u okviru projekta *“Unapređenje poslovnog okruženja i konkurentnosti privatnog sektora u Crnoj Gori (BESME)”*, a za čiju implementaciju je odabran konzorcijum Expertise France uz podršku lokalne konsultantske kompanije “E-fusion” iz Nikšića.

Kako bi se osiguralo da planirana podrška odgovara stvarnim potrebama kompanija, kroz navedeni projekat su realizovane pripremne aktivnosti na utvrđivanju potencijala za unapređenje energetske efikasnosti u sektoru prerađivačke industrije i izradi konkretnih preporuka, a koje su podrazumijevale sljedeće:

1. Mapiranje kompanija iz sektora prerađivačke industrije i slanje upitnika,
2. Posjeta kompanijama, prikupljanje podataka i priprema analize potencijala za realizaciju mjera energetske efikasnosti u odabranim kompanijama,
3. Obrada podataka i priprema akcionog plana,
4. Jačanje kapaciteta.

U okviru prve aktivnosti u saradnji sa relevantnim institucijama u čijoj nadležnosti je sektor prerađivačke industrije izvršeno je kreiranje registra i definisan je prvi set kriterijuma za mapiranje kompanija, i to:

- u oblasti potrošnje energije (potrošnja i cijena el. energije, fosilnih goriva, biomase i dr.),
- djelatnost i osnovne aktivnosti kompanije (broj zaposlenih, proizvodni proces, grijanje/hlađenje površina, vozni park),
- finansijski kriterijumi (godišnji promet, stope rasta, zarade, obrtni kapital, dug).

U cilju animiranja kompanija za uključenje u projekat, u prostorijama Privredne komore Crne Gore, 7. oktobra 2019. godine održan je Info dan na kojem su detaljno predstavljene projektne aktivnosti. Imajući u vidu malo interesovanje od strane kompanija, na sastanku je dogovoreno da se inteziviraju aktivnosti na daljem uključanju kompanija u projektu.

Prikupljanje podataka prema navedenim kriterijumima obavljeno je na osnovu dva standardizovana upitnika. U cilju pripreme kompanije za posjetu ekspertskog tima, prvi opšti upitnik dostavljen je kompanijama unaprijed, prije same posjete. Drugi upitnik je sadržao tehnička pitanja, koja su popunjena od strane konsultanta i predstavnika kompanije tokom posjete.

Dodatno, uslijed nastale situacije zbog pojave COVID19, u značajnoj mjeri doprinijelo je da se planirana dinamika prikupljanja i obrade podataka u 2020. prolongira do sredine tekuće godine.

U okviru druge aktivnosti, u periodu novembar 2019. - januar 2020. godine, realizovane su posjete 12 kompanija koja su prvobitno potvrdile učešće u projektu. Tokom realizovanih posjeta, konsultanti su bili u prilici da, u direktnom razgovoru sa predstavnicima kompanija, identifikuju ključne aspekte relevantne za potrošnju energije, utvrde mogućnosti za unapređenje energetske efikasnosti i prenesu određena iskustva o efikasnijim načinima korišćenja energije i ostvarivanju finansijskih ušteda.

U prethodnom periodu pripremljeni su izvještaji o preliminarni pregledima (*Pre-diagnosis Reports*) za 12 kompanijama koje obavljaju svoju poslovnu aktivnost u različitim sektorima, i to: obrada drveta, proizvodnja hrane, proizvodnja vina, građevinarstvo, metalna industrija, industrija papira. Svi upitnici su dostupni u arhivi projekta, a sinteza svakog upitnika je prikazana u Izveštaju koji je pripremljen u junu tekuće godine i koji sadrži ključne nalaze i preporuke nakon realizovanih posjeta.

U okviru treće aktivnosti, na osnovu podataka koji su prikupljeni putem upitnika i posjeta na terenu, urađene su dodatne analize i proračuni i pripremljen je predlog konkretnih mjera energetske efikasnosti za svaku kompaniju, u formi akcionog plana, sa odgovarajućim pokazateljima. Svaki od akcionih planova sadrži grafički prikaz podataka kojim se kvantifikuje potencijal realizacije pojedinih mjera energetske efikasnosti (nema potencijala/vrlo visok potencijal za realizaciju mjere).

Za naredni period planira se realizacija **četvrte aktivnosti** koja se odnosi na jačanje kapaciteta kompanija, gdje će u saradnji relevantnih institucija i zainteresovanih strana biti predložen akcioni plan za izgradnju kapaciteta uzimajući u obzir prethodno identifikovane mjere i primjere dobre prakse koji su primjenjivi u Crnoj Gori.

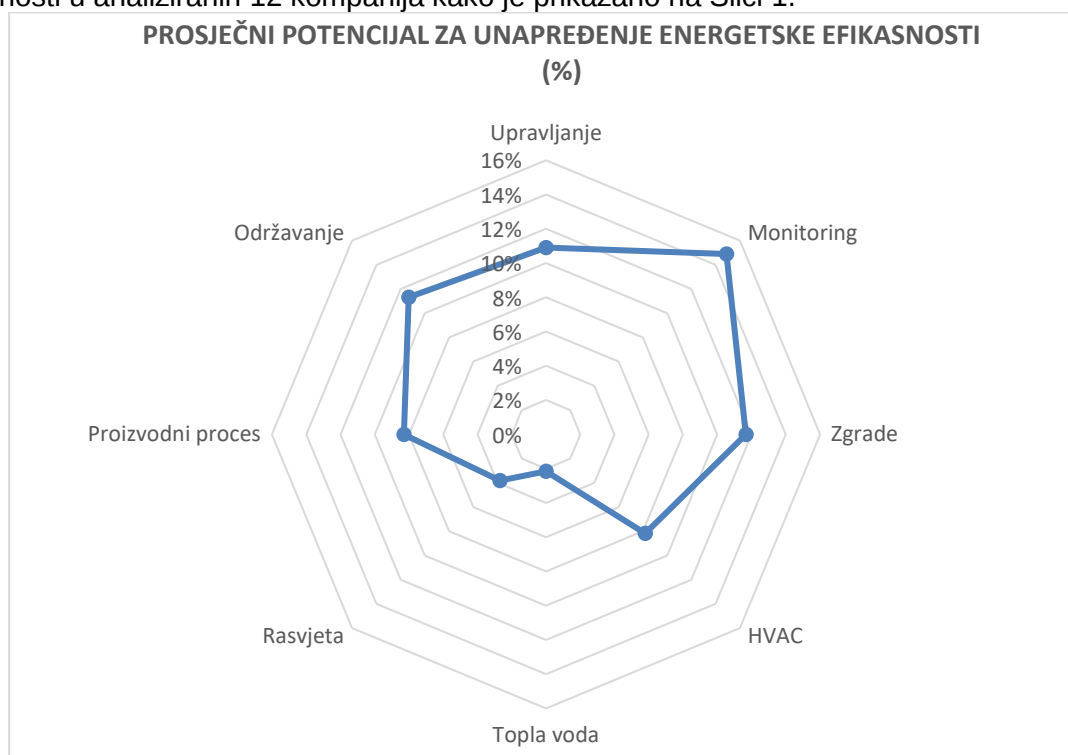
Rezultati projekta

Industrijski sektor u Evropi je odgovoran za oko jednu četvrtinu ukupne potrošnje energije. U mnogim zemljama ovaj sektor koncentrisan je u relativno malom broju industrijskih postrojenja, što olakšava proces identifikacije kompanija koja značajno učestvuju u potrošnji energije. Stoga je i poboljšanje energetske efikasnosti u industrijskom sektoru predstavlja prioritet u mnogim evropskim zemljama.

Ulaganja u poboljšanje energetske efikasnosti u sektoru industrije mogu pružiti značajne uštede energije, poboljšati produktivnost i smanjiti negativan uticaj na životnu sredinu. Ipak, barijere u pogledu obezbjeđenja informacija i finansija, kao i neadekvatan regulatorni okvir nastavljaju da sprečavaju kompanije da u potpunosti iskoriste mogućnosti za poboljšanje energetske efikasnosti. U cilju prevazilaženja ovih barijera neophodno je usvojiti širok spektar politika i programa.

Na osnovu raspoloživih podataka za Crnu Goru, ukupna potrošnja električne energije u Crnoj Gori iznosila je oko 2,8 TWh, od čega je potrošnja industrijskog sektora na nivou od 24%, odnosno 673 GWh električne energije. Međunarodno iskustvo pokazuje da se primjenom troškovno-ekonomičnih tehnologija koje imaju nizak nivo investicionog rizika može postići poboljšanje energetske efikasnosti za 20%, a što bi na nivou Crne Gore generisalo godišnju uštedu električne energije na nivou 137 GWh, odnosno izraženo u novcu oko 15 mil. €. Dodatne uštede se mogu postići za druge energente (fosilna goriva, biomasa i dr.) primjenom iste analogije.

Pripremljeni Izvještaj daje ocjenu potencijala ključnih mjera za unapređenje energetske efikasnosti u analiziranih 12 kompanija kako je prikazano na Slici 1.

Slika 1: Ocjena potencijala ključnih mjera za unapređenje energetske efikasnosti

Analizom podataka prikazanih na prethodnoj slici mogu se izvesti sljedeći glavni zaključci na nivou 12 analiziranih kompanija:

1. Prvi korak ka unapređenju energetske efikasnosti je razvoj sistema za monitoring potrošnje i upravljanje energijom, a što je potrebno implementirati kod većine analiziranih kompanija. Realizacija ove dvije aktivnosti su osnova svih ostalih i najbolje su oslikane u izreci „Ne možete upravljati onim što ne mjerite“. Odgovarajući sistemi monitoringa može dovesti do unapređenja energetske efikasnosti za 10 do 15% (uključujući kompenzaciju reaktivne energije) uz izvanredan povrat ulaganja. Monitoring predstavlja osnovu svakog sistema za upravljanje energijom (EMS), bilo da se radi o lokalno definisanom EMS-u, ili o sistemima uspostavljenim u skladu sa standardima ISO 50001 ili 14001.

2. Sljedeći važni elementi su unapređenje procesa proizvodnje i održavanja, a gdje je posebnu pažnju potrebno posvetiti energetske efikasnosti u sistemima električnog pogona (regulacija snage i efikasni motori) i energetske efikasnosti u sistemima komprimovanog vazduha (efikasna proizvodnja komprimovanog vazduha i sprečavanje curenja u mreži). Ove mjere su relevantne u mnogim od analiziranih kompanija: prerada drveta, proizvodnja peleta, proizvodnja nameštaja, proizvodnja mlijeka i industrija papira.
3. Horizontalna mjera koju je moguće realizovati u većini kompanija sa intenzivnim korišćenjem električne energije je primjena dobro kalibrisanog sistema kompenzacije reaktivne energije.
4. Energetska efikasnost u zgradama (objektima) je poslednja velika grupa mjera akcija koja ima velik potencijal, ali je na drugom mjestu jer ima nešto nižu stopu povrata investicije u odnosu na prethodne mjere, a investiciona ulaganja su veća. Većina mjera u zgradama se odnosi na unapređenje regulacije sistema grijanja/hlađenja - HVAC (najefikasnija mjera), izolaciju zgrada (zamjena prozora je u dosta slučajeva već realizovana), proizvodnju toplote i sl.
5. Važno je pomenuti da je energetska efikasnost u sistemima rasvjete na veoma visokom nivou. Većina analiziranih kompanija je već izvršila prelazak na LED osvetljenje i imaju uspostavljene odgovarajuće sisteme regulacije osvetljenja (ručne ili automatske).
6. Vrlo mala upotreba tople vode ne opravdava veća ulaganja u mjere kojom bi se unaprijedila energetska efikasnost postojećih tehnologija.
7. Obnovljivi izvori energije bi takođe mogla biti odličan način da se smanje izdaci za energiju, ali važeći pravni okvir u Crnoj Gori nije baš povoljan za njihov razvoj. Ovo se naročito odnosi na ugradnju malih fotonaponskih postrojenja koja bi razmjenjivala energiju sa mrežom, a što može biti interesantno za većinu posjećenih kompanija. Solarna termalna energija ima previsoke investicione troškove i zahtijeva posebno održavanje, dok geotermalna energija i vjetar nisu naročito održivi na posjećenim lokacijama.
8. Na kraju važno je pomenuti da su transportna sredstva (automobili, kombiji i kamioni) prilično stara i imaju veliku potrošnju i realno je da se njihova energetska efikasnost može poboljšati za 10 do 20%. Samo kroz edukativne kampanje za ekološku vožnju mogle bi se ostvariti brojni benefiti u pogledu smanjenja potrošnje goriva, smanjenja troškova održavanja, povećanja životnog vijeka vozila, pa čak i ušteda troškova osiguranja usled smanjenja broja nezgoda kada se vozi sa više pažnje.

Rezultati preliminarne pregleda kompanija

Analiza potencijala energetske efikasnosti podrazumijevala je preliminarne preglede (*Pre-diagnosis Reports*) zainteresovanih kompanija i glavni pokazatelji su dati u nastavku zajedno sa osnovnim podacima o kompanijama.

1. „Pelengić Trade“ Bijelo Polje

Osnovna djelatnost kompanije je uzgoj drveta, upravljanje šumskim resursima, sječa i transport drveta (za ograde i stolariju) i proizvodnju drvenog peleta.

Imajući u vidu da kompanija konstantno širi svoje poslovanje, kao i da potrošnja energije raste (sa 160 hiljada € u 2016. godini, na 340 hiljada € u 2017. godini odnosno 480 hiljada € u 2018. godini), od strane predstavnika kompanije posebno je naglašeno da će uskoro biti potrebna nova trafostanica.

Kompanija takođe posjeduje sledeće sertifikate: ISO 9001, ISO 14001, ISO 18001.

Predlog mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u kompaniji „Pelengić Trade“ Bijelo Polje uključuje sljedeće:

- Uvođenje sistema za upravljanje energijom (procjena investicije 8.000 €; očekivani povrat investicije 1 godina uz subvenciju (vaučer));
- Fino podešavanje kompenzacije reaktivne energije, na osnovu izvršene detaljne analize električne potrošnje (procjena investicije 10.000 €; očekivani povrat investicije 2-3 godine);

- Uvođenje frekventne regulacije u cilju prilagođavanja motornih pogona stvarnim potrebama (procjena investicije 12.000 €; očekivani povrat investicije 3-5 godina).

2. „La Vista“ Petnjica

Osnovna djelatnost kompanije je proizvodnja tekstilnih proizvoda, uglavnom sječenjem i šivenjem rolni od tekstila visokog kvaliteta.

Kako je istaknuto tokom posjete, kompanija posluje više od 30 godina, ali zbog prisutnih sve većih ograničenja na domaćem tržištu, a i šire, u narednom periodu posebnu pažnju treba usmjeriti na potrošnju energije i energetske efikasnost.

Predlog mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u kompaniji „La Vista“ Petnjica uključuje sljedeće:

- Zamjena kotla efikasnijim i bolje dimenzionisanje (procjena investicije 30.000-45.000 €; očekivani povrat investicije 5 godina);
- Uvođenje sistema za upravljanje energijom (procjena investicije 5.000 €; očekivani povrat investicije 1 godina uz subvenciju (vaučer));
- Unapređenje efikasnosti proizvodnje kompr vazduha i distributivne mreže;
- Izolacija zgrade i efikasno osvjetljenje prostora u kojem se ne obavlja proizvodnja.

3. „ŠIK Polimlje“ Berane

Osnovna djelatnost kompanije je eksploatacija šuma i obrada drveta. Od strane kompanije posebno je naglašeno da su u prethodnom periodu već realizovane određene mjere u oblasti energetske efikasnosti, kao što su kompenzacija reaktivne energije i frekventna regulacija glavnih električnih pogona.

Predlog mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u kompaniji „ŠIK Polimlje“ Berane uključuje sljedeće:

- Uvođenje sistema za upravljanje energijom (procjena investicije 5.000-6.000 €; očekivani povrat investicije 1 godina uz subvenciju (vaučer));
- Unapređenje efikasnosti proizvodnje komprimovanog vazduha i distributivne mreže (procjena investicije 50.000-60.000 €; očekivani povrat investicije 4-8 godina);
- Unapređenje efikasnosti električnih motornih pogona (procjena investicije 10.000 €; očekivani povrat investicije 1 godina);
- Uvođenje efikasnog osvjetljenja (procjena investicije 10.000 €; očekivani povrat investicije 1 godina).

4. „Martex“ Cetinje

Kompanija se bavi preradom i sušenjem mesnih proizvoda (pršute). Glavni potrošač energije je prerada (sušenje se vrši sa lokalno dostupnim drvetom i bez upotrebe dodatne energije).

Predlog mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u kompaniji „Martex“ Cetinje uključuje sljedeće:

- Uvođenje sistema za upravljanje energijom (procjena investicije 5.000-8.000 €; očekivani povrat investicije 1 godina uz subvenciju (vaučer));
- Uvođenje efikasnog osvjetljenja;
- Korišćenje otpadne toplote sa sistem za hlađenje (čilera);
- Fotonaponski sistem za proizvodnju električne energije sa skladištenjem;
- Toplotna izolacija stare komore za hlađenje.

5. „13. jul Plantaže“ Podgorica

Kao najveća vinogradarska i vinarska kompanija u Crnoj Gori, kompanija „13. jul Plantaže“ Podgorica se bavi proizvodnjom vina i grožđa, proizvodnjom breskve, proizvodnjom i distribucijom vina, ribarstvom, ugostiteljstvom i trgovinom na malo. Najznačajniji segment kompanije povezan

je sa proizvodnjom grožđa i vina. Godišnja proizvodnja vina je blizu 22 miliona l. Kompanija izvozi svoje proizvode u preko 30 zemalja.

U ovoj kompaniji u prethodnom periodu su već realizovane određene mjere energetske efikasnosti, i to: frekventna regulacija na velikim pumpama, energetski efikasni kompresori, prelazak grijanja objekata sa električne energije na biomasu, dok su nove u pripremi (ugradnja baterija za smanjenje vršne snage, proizvodnja električne energije iz fotonaponskih sistema).

Predlog mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u kompaniji „13. jul Plantaže“ Podgorica uključuje sljedeće:

- Uvođenje sistema za upravljanje energijom, sa naprednim monitoring sistemom (procjena investicije 10.000-20.000 €; očekivani povrat investicije 1 godina uz subvenciju (vaučer)).

6. „Euromix beton“ Bar

Kompanija proizvodi Hardox 400/500 kamione za miješanje betona, teretna vozila i uskoro pumpe za beton. Kompanija dominantno troši električnu energiju koja se koristi za procese zavarivanja, rezanja, valjanja i presovanje metala.

Predlog mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u kompaniji „Euromix beton“ Bar uključuje sljedeće:

- Uvođenje sistema za upravljanje energijom (procjena investicije 5.000-8.000 €; očekivani povrat investicije 1 godina uz subvenciju (vaučer));
- Fino podešavanje kompenzacije reaktivne energije, na osnovu izvršene analize potrošnje električne energije (procjena investicije 10.000 €; očekivani povrat investicije 1 godina);
- Unapređenje ventilacije u zonama gdje se vrši zavarivanje.

7. “Šimšić Montmilk” - Mljekara Lazine

Kompanija raspolaže sa zadovoljavajućom organizacijom u pogledu potrošnje energije, imajući u vidu savremenu tehnološku opremu i kvalitetno održavanje. Međutim, potrošnja električne energije je i dalje visoka.

Predlog mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u kompaniji “Šimšić Montmilk” - Mljekara Lazine uključuje sljedeće:

- Uvođenje LED sistema osvjetljenja;
- Instalacija regulatora snage na veće elektromotorne pogone u proizvodnom procesu (homogenizator, separator, pasterizator sa pumpama, kompresori, ventilatori);
- Ugradnja sistema za hlađenja (čilera) nove generacije;
- Implementacija koncepta ekološke vožnje.

8. “Dekoriva-Co” Nikšić

Za poslovanje ove kompanije, koja se bavi obradom pločastih materijala, potrošnja energija predstavlja značajan faktor.

Predlog mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u kompaniji “Dekoriva-Co” Nikšić uključuje sljedeće:

- Značajno poboljšanje je moguće napraviti u sistemu ventilacije i povećanju njegove efikasnosti;
- Optimizacija rada sistema grijanja/hlađenja (HVAC).

9. „Flotalba“ Podgorica

Kompanija se bavi proizvodnjom stakla i posjeduje ISO 900, 14001 i 18001 sertifikatom. Međutim, potrošnja električne energije je i dalje veoma visoka zbog kompleksnog proizvodnog procesa.

Predlog mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u kompaniji „Flotalba“ Podgorica uključuje sljedeće:

- Unapređenje procesa monitoringa potrošnje el. energije;
- Toplotna izolacija zgrade i ugradnja odgovarajućeg sistema za hlađenje i grijanje.

10. „Institut za crnu metalurgiju“ Nikšić

Ova kompanija je visoko sertifikovani centar za ispitivanja, u skladu sa ISO 001 i ISO 17025 sertifikatima. Potrošnja električne energije je značajna naročito u proizvodnom procesu, sistemu grijanja i sistemu osvjetljenja.

Predlog mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u kompaniji „Institut za crnu metalurgiju“ Nikšić uključuje sljedeće:

- Uvođenje sistema za upravljanje energijom sa naprednim monitoring sistemom u cilju identifikovanja maksimalnih opterećenja;
- Toplotna izolacija zgrade;
- Zamjena bojlera za toplu vodu u pravilno dimenzionisanje (dovoljna snaga 10 kW umjesto postojećih 30 kW).

11. „Mikromont“ Bijelo Polje

Kompanija se bavi proizvodnjom i prodajom aparata za domaćinstva i sistema grijanja, a takođe posjeduje sertifikat ISO 9001.

U prethodnom periodu, kompanija je u različitim djelovima proizvodnog procesa već primijenila mjere energetske efikasnosti, i to posebno u dijelu toplotne izolacije zgrade i unaprjeđenja Sistema osvjetljenja.

Predlog mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u kompaniji „Mikromont“ Bijelo Polje uključuje sljedeće:

- Uvođenje savremenih sistema za hlađenje objekta sa odgovarajućim rashladnim sredstvima koji imaju manji negativan uticaj na životnu sredinu;
- Korekcija pritiska u sistemu komprimovanog vazduha;
- Ugradnja fotonaponskih sistema za proizvodnju električne energije (u pripremi).

12. „Stratus“ Podgorica

Kompanija se bavi štampanjem i proizvodnjom papira i sertifikovana je u skladu sa ISO 9001 i ISO 14001.

Potrošnja električne energije je važan segment za kompaniju, imajući u vidu da su štamparske mašine veliki potrošači. Kako kompanija konstantno širi svoje poslovanje, nove mašine koje su u upotrebi povećavaju potrebu za električnom energijom.

Predlog mjera za poboljšanje energetske efikasnosti u kompaniji „Stratus“ Podgorica uključuje sljedeće:

- Uvođenje sistema za upravljanje energijom;
- Unapređenje sistema ventilacije kako bi se prilagodio proizvodnji i stvarnim potrebama kompanije.

* * *

Zaključak/preporuke

Na osnovu sprovedene analize, utvrđeno je, da iako je **evidentno slabije interesovanja od strane kompanija** za učešće u projektnim aktivnostima, postoji **značajan prostor i potencijal za unapređenje energetske efikasnosti** u posmatranim kompanijama.

Navedeno je moguće objasniti činjenicom da su kompanije prije svega koncentrisane na postojeći obim proizvodnje i tehnologiju koju koriste, i da nije u dovoljnoj mjeri prisutno razmišljanje o povećanju asortimana i nastupu na druga tržišta. Istovremeno, kako bi u što boljoj mjeri odgovorili na sve veće izazove koji su prisutni na domaćem i stranom tržištu, kompanije su prvenstveno fokusirane na smanjenje troškova proizvodnje, ali ne i na uvođenje inovativnih rješenja i tehnologija u oblasti energetske efikasnosti u svakodnevno poslovanje. U određenom broju kompanija i pored uspješnih poslovnih rezultata, evidentan je nizak nivo svijesti o značaju i benefitima realizacije mjera energetske efikasnosti, dok druge kompanije realizaciju mjera energetske efikasnosti i dalje smatraju velikom investicijom.

Na osnovu preporuka koje su rezultat sprovedene analize, Ministarstvo ekonomije će u narednom periodu, u okviru postojećih programa podrške privatnom sektoru, razmotriti mogućnost za uspostavljanje finansijskog mehanizma za realizaciju mjera energetske efikasnosti u sektoru prerađivačke industrije. Prilikom realizacije planirane podrške, posebna pažnja će biti usmjerena na uspostavljanje **sistema za upravljanje energijom (EMS)**.